

Keď dane zatvárajú podniky

Dane slúžia na zabezpečenie príjmov verejných rozpočtov a zároveň (najmä v prípade spotrebných) na dosiahnutie určitých spoločenských cieľov. Môže sa však stať, že daň nielen že neprinesie nové prostriedky do štátneho rozpočtu a neovplyvní správanie obyvateľstva želaným smerom, práve naopak – jej zavedenie má vyslovene deštruktívny charakter.

Od 1.1. 2012 vstúpil do platnosti nový zákon o spotrebnej dani z alkoholických výrobkov, ktorá zlučuje pôvodné tri zákony o spotrebnej dani z liehu, tabaku a cigariet a z piva do jedného spoločného zákona a zavádza nový spôsob zdaňovania jednotlivých druhov alkoholických nápojov. Cieľom tejto reformy má byť zjednotiť ich výber a zmeniť daňovú a colnú správu tak, aby bola efektívnejšia, účinnejšia pri výbere štátnych príjmov a zároveň proklientsky orientovaná. Nie je našim cieľom hodnotiť tieto ciele, ani obhajovať konkrétne produkty pred zdanením, ale poukázať na efektívnosť dosahovania cieľov a deštruktívne vplyvy, ktoré sú obsiahnuté v tomto zákone.

Selektívne uvalenie dane

Hoci pôvodný návrh zákona obsahoval daňové zrovnoprávnenie jednotlivých druhov alkoholu (čomu napovedá aj jednotná základná sadzba dane 1080€), nakoniec k tomu nedošlo. Hroznové víno bolo zo zdanenia vyňaté, k zvýšeniu dane za pivo neprišlo, a pôvodne uvalená daň na medovinu má byť odstránená technickou novelou. Prakticky tak bola uvalená nová daň len na jediný druh alkoholického nápoja – ovocné víno.

Táto daň je o to selektívnejšia, že prakticky dopadla na jediného významného výrobcu, Vinárske závody Krupina, ktoré boli v jej dôsledku nútené ukončiť výrobu. Pri doterajších výrobných nákladoch ca. 50c na liter vína spôsobilo uvalenie dane 1.35€ na liter nárast nákladov o 270%, čo bolo pre podnik neúnosné a viedlo k okamžitému zastaveniu výroby a prepusteniu všetkých zamestnancov.

Okrem zatvorenia tohto podniku prišlo k zrušeniu dovozu ovocného vína zo strany českého výrobcu LINEA a k uzavretiu výroby niektorých tradičných lokálnych maloproducentov (Devínsky ríbezľák).

Žiadna daň sa nezaobíde bez negatívnych dopadov na niektoré časti ekonomiky. Avšak v tomto prípade si dovoľujeme tvrdiť, že dopad novej úpravy zákona v tejto podobe je vyslovene deštruktívny, bez akýchkoľvek prínosov pre štát.

Negatíva bez pozitív

Negatívny finančný prínos pre štát. Vzhľadom k zániku hlavného výrobcu, ktorý dodával na trh 250-500 tis. litrov mesačne, a po ukončení dovozu zo strany LINEA v objeme cca 300 tis litrov mesačne príde ku značnému prepadu trhu ovocného vína u nás. Teoretické výnosy z dane, ktoré boli pri dani 1.35€ za liter aj tak z pohľadu rozpočtu pomerne nízke, klesnú blízko k nule. Podobne ako pri iných daniach, prichádza tu k reťazeniu dôsledkov, a konečný dopad na štátny rozpočet môže byť dokonca negatívny (ak bude spotreba ovocného vína nahradená vínom z révy).

Štát príde o dane z príjmu, DPH, odvody zamestnancov – Vinárske závody Krupina mali obrat 2-3 milióny Eur ročne a viac ako 20 zamestnancov, pričom na rok 2012 bolo zakontrahovaných už 600 tis litrov mesačne a pripravený nábor niekoľkých desiatok zamestnancov. Firma v rokoch 2007-2010 preinvestovala zo súkromných zdrojov 1,4 milióna EUR, ktoré sa takto stanú utopenými.

Podobne príde k strate daňových príjmov od dovozcu LINEA, ktorý v roku 2011 priviezol ovocné víno vo fakturačnej hodnote takmer 2 milióny EUR.

Zároveň prichádza k výpadkom príjmov miestnych pestovateľov, keďže Krupina úplne ukončí výkup a česká LINEA (vykupovala na Slovensku asi 3000 ton jabĺk v prihraničných oblastiach) ho vzhľadom k poklesu dopytu obmedzí. Pre pestovateľov pritom neexistuje alternatíva, keďže ovocné víno sa vyrába z "padaviek", ktoré sú nepoužiteľné pre maloobchod či potravinárstvo. To bude mať ďalšie rozvetvené dopady na daňové príjmy, ale aj zamestnanosť (nezamestnanosť v okrese Krupina sa dnes pohybuje na úrovni 23%).

Zavedenie daňovej povinnosti bude mať dopad aj na drobných lokálnych producentov, nielen v podobe samotnej dane, ale aj z vysokých administratívnych nákladov (colný sklad, kolkovanie, administrácia dane...)¹. Časť produkcie sa presunie do šedej, či priamo čiernej ekonomiky. Príde aj ku krátkodobým výpadkom tržieb v maloobchodoch, ktoré mali dodávky už zazmluvnené.

Je treba sa pozastaviť nad nekvalitne vypracovanou doložkou vybraných vplyvov k zákonu, ktorá neupozorňuje na žiadne negatívne vplyvy.

Bez pozitívnych vplyvov na problematiku správania.

Jedným z argumentov na zavedenie spotrebnej dane z vína bolo zníženie alkoholizmu a problémového správania obyvateľstva. Hoci tento argument je diskutabilný², po vyškrtnutí dane na hroznové víno je neobhájiteľný. Nie je žiaden dôvod domnievať sa, že práve ovocné víno je významným faktorom pri ovplyvňovaní úrovne alkoholizmu.

Hoci časť ovocného vína spadá do kategórie veľmi lacných (s maloobchodnou cenou okolo 1€), v rovnakých cenových hladinách je dostupné aj veľmi lacné hroznové víno z dovozu. Ťažko uveriť tomu, že konzumenti tohto segmentu nápojov majú významné preferencie v oblasti "chuti", a preto bude chýbajúce lacné ovocné víno v rukách alkoholikov nahradené hroznovým.

Zároveň treba poznamenať, že do kategórie ovocných vín spadajú aj jablkové vína vyššieho štandardu (v zahraničí známe skôr ako cider), vína ríbezľové, či z arónie čiernoplodej, ktoré patria medzi kvalitnejšie.

Riešenia

Vo všeobecnosti nie je vhodné robiť výnimky v daniach, keďže tieto komplikujú daňový systém a robia jeho administráciu drahšou. V tomto prípade sa jedná o výnimku (ovocné vína) vo výnimke (vína všeobecne). Preto vidíme dve možné zlepšenia situácie:

Jeden krok späť – zrušenie spotrebnej dane aj pre ovocné vína. Po udelení výnimky hroznovému vínu a (čoskoro) medovine samostatné zdanenie ovocného vína nemá zmysel. Prinesie nulové až negatívne daňové príjmy, zničí dobre fungujúci podnik v hladovej doline, niekoľko drobných tradičných výrobcov, zasiahne pestovateľov ovocia a nebude mať najmenší dopad na alkoholizmus.

¹ Favorizovanie veľkých podnikov pred malými je všeobecný problém spotrebnej dane, ktorá si vyžaduje vyššie fixné administratívne, aj technologické náklady zo strany producenta

² Štúdie ukazujú zníženie celospoločenskej spotreby alkoholu pri zvýšení jeho ceny, na druhej strane alkoholici, teda tí, na ktorých je to zvýšenie smerované, majú dokázateľne nízku cenovú elasticitu.

Dva kroky späť – uvalenie jednotnej dane na gram liehu. V prípade, že by mala byť daň skutočne spravodlivá, nie je dôvod udeľovať výnimky tomu-ktorému alkoholickému nápoju. Pri zachovaní súčasných daňových príjmov zo spotrebnej dane (pri predpoklade nezmenenej spotreby) by jednotná daň na víno, pivo, a destiláty dosahovala ca. 550€ na hl čistého liehu. V prípade vína s 10% alkoholu by tak daň dosiahla 50-55 centov na liter.